

УДК 378.147

DOI: 10.30977/BUL.2219-5548.2021.94.0.219

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Чевичелова О. О.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. У статті визначено основні принципи використання інтерактивних методів навчання в ЗВО, конкретизовано особливості їх ефективного застосування на заняттях з іноземної мови, проаналізовано умови, за яких процес формування іноземної комунікативної компетенції студентів через застосування інтерактивних методів буде більш ефективним.

Ключові слова: іноземна мова, інтеракція, інтерактивне навчання, інтерактивний метод, ЗВО.

Вступ

На сьогодні у сучасному суспільстві відбуваються значні соціально-економічні перетворення, швидкими темпами накопичуються нові знання в різноманітних галузях науки, створюються нові перспективні технології, модернізується виробництво. З посиленням сфери міжнародної діяльності та міжнародних контактів актуалізувалась потреба у встановленні більш тісних політичних, економічних та міжкультурних відносин. Тож для ефективного вирішення управлінських й організаційних завдань у професійній галузі випускники ЗВО повинні добре володіти принаймні однією з європейських мов. У зв'язку з цим, освіта потребує не тільки розроблення нових освітніх стандартів, але й змін у методиці викладання іноземних мов. Одним із пріоритетних завдань є активізація методів навчання на основі використання нових засобів і технологій. На це орієнтує і нова освітня парадигма, яка пропонує не тільки інший зміст і підходи, а й нове ставлення до них. Крім того, з огляду на підвищення мотивації до вивчення іноземної мови відбувається зміна й педагогічного бачення в умовах пропонованих нових освітніх стандартів.

Аналіз публікацій

Дослідженню проблем інтерактивного навчання присвятили свої роботи С. Бразовська, А. Вербицький, Л. Вавілова, О. Жук, З. Лаврентьєва, Т. Паніна, О. Сисоєва та інші. Інтерактивні та освітні технології аналізували в своїх роботах В. Беспалько, Р. Блер, А. Панфілова, В. Фоменко, Г. Штерн. Однак, незважаючи на наявність великої кількості робіт, присвячених різноманітним аспектам використання інтерактивних технологій в освіті, педагогіч-

ний потенціал інтерактивних методів та технологій у навчанні іноземної мови залишається недостатньо реалізованим. Це пов'язано з труднощами, що зазвичай виникають у викладачів у процесі реалізації методології використання інтерактивних технологій під час навчання іноземної мови, браком часу, відсутністю бажання розвивати у студентів творче начало, зокрема через організацію продуктивної внутрішньо- та міжгрупової навчальної діяльності в контексті діалогової взаємодії, орієнтованої на вивчення іноземної мови. Аналіз наявної практики використання інтерактивних технологій у навчанні іноземної мови студентів ЗВО демонструє, що існує прогалина в забезпеченні формування в студентів навичок роботи з сучасним цифровим обладнанням в контексті інтерактивного спілкування в процесі навчання. Крім того, існує проблема відсутності рефлексивної готовності студентської молоді до використання інтерактивних технологій під час вивчення іноземної мови в межах самоосвіти. Зокрема це актуально щодо студентів немовних ЗВО, для яких вивчення іноземної мови є другорядним на відміну від профільних дисципліни. Отже, нині для викладачів актуальним є питання використання сучасних методів викладання іноземної мови, до яких належать інтерактивні методи та технології.

Мета і постановка завдання

Метою є аналіз принципів застосування інтерактивних методів навчання в процесі викладання іноземної мови та їхніх особливостей у контексті ефективного застосування у ЗВО.

Для досягнення поставленої мети необхідно конкретизувати поняття «інтеракція», «інтерактивне навчання», «інтерактивний

метод», проаналізувати умови, за яких процес формування іншомовної комунікативної компетенції студентів через застосування інтерактивних методів буде більш ефективним.

Основні принципи інтерактивного навчання іноземної мови у ЗВО

Підвищені вимоги, великі обсяги інформації, стислі терміни навчання – все це характеризує сучасну освітню систему. І щороку стандарти, затверджені Міністерством освіти і науки України, підвищуються. Досягнення результатів, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни та силабусом, неможливе за умов застосування лише традиційних методів викладання. Інтерактивне навчання може стати елементом вирішення цієї проблеми для викладачів та студентів.

Інтерактивне навчання – це навчання, що ґрунтується на прямій взаємодії студентів з навчальним оточенням з метою отримання нового досвіду [1]. Адже інтеракція – це здатність індивідів взаємодіяти під час комунікації, впливаючи своєю поведінкою на інших індивідів, мобілізуючи внутрішні сили кожного з учасників [2]. Інтерактивні методи навчання – це взаємопов'язане співробітництво студентів і викладача, у процесі якого всі учасники освітнього процесу комунікують один з одним, разом вирішують проблеми, моделюють реальні ситуації, оцінюють власні дії та дії один одного [3].

Інтерактивне навчання передбачає залучення всіх студентів до процесу пізнання, вони мають можливість сприймати та аналізувати свої знання та думки. Цей процес здійснюється в атмосфері відкритості та взаємодії, що сприяє взаємонакопиченню знань та визначається рівністю аргументів та об'єктивним взаємооцінюванням. В аспекті розвитку творчих здібностей студентів інтерактивні методи визначаються діалогічністю, співпрацею викладача зі студентами, індивідуальною траєкторією навчання, створенням вільного творчого простору, самостійною активною пізнавальною діяльністю студентів, варіативністю та гнучкістю змісту навчання.

Основною особливістю застосування методів інтерактивного навчання під час викладання іноземної мови у ЗВО є вимога зміни типу взаємин викладача зі студентами. Аналіз психолого-педагогічних досліджень дозволив обґрунтувати модель інтерактивного навчання, що передбачає взаємопов'язані дії викладача та студента, спільне педагогічне управ-

ління типу «співробітництво» та діалогічне спілкування.

Побудована на основі інтерактивного підходу модель інтерактивного навчання іншомовного спілкування є двофазною системою, у першій фазі якої за допомогою спілкування здійснюється навчання взаємодії, що згодом перетворюється на співпрацю, яка змінює групову динаміку та сприяє формуванню толерантності та вміння співпрацювати. У другій фазі здійснюється цілеспрямоване навчання власне іншомовного спілкування, що розвивається на основі сформованої взаємодії, спілкування в цій фазі є перш за все метою, а не тільки засобом.

На занятті з іноземної мови студент може бути таким же активним, як і викладач: ставити мету й організувати процес її досягнення, отримувати інформацію у викладача, ставити проблемні запитання. Зміст, форми, методи та засоби навчання є взаємопов'язаними посередниками між викладачем і студентом.

Можна визначити такі основні принципи інтерактивного навчання: залучення до навчальної діяльності кожного студента; моделювання на занятті змісту, форм і умов майбутньої професійної діяльності студентів; проблемність змісту навчання; відповідність форм навчальної діяльності студентів змісту та меті освіти; міжособистісна взаємодія та діалогічне спілкування учасників навчального процесу; педагогічно-обґрунтоване поєднання нових і традиційних педагогічних технологій; єдність навчання і виховання особистості майбутнього фахівця [4].

В інтерактивному навчанні виокремлюють три основні види діяльності студентів і безліч перехідних. До основних належать навчальна, імітаційна та соціальна діяльність. Перехідними є конкретні форми навчання студентів, які мають риси професійної діяльності та забезпечують перехід від однієї основної форми діяльності студентів до іншої. У навчальній діяльності відтворюється процедура передачі та засвоєння інформації. Змістом імітаційної діяльності є відтворення в студентській аудиторії і науковою мовою умов, змісту та динаміки виробництва, взаємостосунків залучених до нього людей (наприклад, ділова гра). У формах соціальної діяльності студенти, що беруть участь у наукових дослідженнях, залишаються в позиції учнів і одночасно, згідно з програмною метою, змістом та формами процесу, а також з вимогами до отримуваних результатів в позиції фахівців [5].

Отже, метою інтерактивного навчання у

ЗВО, зокрема в аспекті викладання іноземної мови, є не тільки формування іншомовної комунікативної компетенції студента, а й професійний розвиток особистості майбутнього фахівця. Необхідно створити педагогічні умови для динамічного руху студента від навчальної до професійної діяльності, трансформації першої у другу з відповідною зміною потреб і мотивів, мети, дій та результатів [6]. Для цього за допомогою інтерактивних форм навчання необхідно послідовно моделювати в формах діяльності студентів зміст професійної діяльності в аспекті її предметно-технологічних та соціальних складових.

Аналіз особливостей інтерактивних методів навчання в контексті їхнього ефективного застосування

Інтерактивні методи, як ми вже зазначали раніше, ґрунтуються на діалозі, обміні думками, пошуку аргументів «за» і «проти». Будь-яке заняття з іноземної мови, побудоване на обговоренні, є ефективним, якщо учасники мають базові знання з цього питання та якщо викладач ретельно спланував основні етапи та ключові моменти заздалегідь [7]. На етапі планування викладач визначає проблему для обговорення, планує способи стимулювання та моніторингу активності учасників навчального процесу. Йому потрібно підготувати обладнання, необхідне для запису ідей студентів. У процесі обговорення викладач здійснює функцію посередника. Дуже важливим є визначити різноманітні точки зору на певну проблему, щоб дійти висновків та оцінити досягнення. Визначити тему для обговорення можна різноманітними способами, зокрема описати проблемну ситуацію, поставити проблемні запитання, продемонструвати відеоролик, рольову гру ситуації, висловити декілька думок щодо проблеми. Дискусія передбачає висловлення різноманітних точок зору, які формують вирішення проблеми [8]. Одним з ефективних видів обговорення є метод «круглого столу». Студентів необхідно поділити на групи та обговорити з ними певну проблему. Ведучим може бути викладач або студент. Метою діяльності є не пошук остаточного рішення, а обговорення проблеми, отримання інформації, усвідомлення важливості вирішення проблеми, пошук досягнення мети. Якщо студенти сідають за круглий стіл, вони мають зоровий контакт з усіма учасниками дискусії, кожен відчуває себе залученим і однаково важливим. Це стимулює розмову,

збільшує кількість висловлювань та заохочує до використання невербальних засобів спілкування (міміка, жести) [9]. Метод «круглого столу» можна поєднувати з діловою грою.

Дієвим методом інтерактивного навчання є також «мозковий штурм». Метод мозкового штурму – це дуже ефективний вид обговорення, який залучає всіх учнів до діяльності. Викладач оголошує тему, мету обговорення, правила для учасників та критерії оцінювання ідей. Потім обираються або призначаються експерти та секретарі. Наприклад, викладач звертається до студентів економічного факультету: «Шановні пані та панове! Показники продажів нашої компанії не такі, як минулого року. Що ми можемо зробити, щоб залучити нових клієнтів?» Кожен студент продукує ідеї, які ретельно записуються секретарями. Головне правило і для викладача, і для студентів – це заборона критики. На цьому етапі всі ідеї повинні бути прийнятні. Викладач заохочує студентів до участі. Студенти можуть доповнювати ідеї своїх одногрупників. Вони навіть можуть відмовитися від власної ідеї та дотримуватися ідеї інших. Кожен студент виступає декілька разів протягом однієї хвилини. На наступному етапі діяльності оцінюються всі ідеї, групуються й вибираються найбільш прийнятні.

Одним з найпопулярніших інтерактивних методів серед викладачів іноземної мови є метод рольової гри. Він – чудовий мотивувальний чинник, що допомагає активізувати студентську групу. Кожен студент має здійснювати певну функцію; він/вона потрапляє в ситуацію, що вимагає спілкування. Якщо студент зазвичай сором'язливий і боїться говорити іноземною мовою, то прикидаючись кимось іншим у грі, він/вона охоче бере участь у спілкуванні. Ігри, що орієнтовані на формування професійної компетенції студентів, називають діловими, адже в процесі гри студенти залучаються до діяльності, що пов'язана з їхнім майбутнім професійним життям. Як приклад можна навести гру «Хочу відкрити свій бізнес!». Студентам пропонуються функції менеджерів у своїй компанії (топ-менеджер, менеджер з продажу, фінансовий менеджер, менеджер з персоналу тощо). Обирається президент компанії. Група отримує завдання розпочати бізнес у будь-якій сфері, це може бути виробництво або сфера торгівлі чи послуг, рекламний бізнес. Починається обговорення. Дійшовши згоди, студенти створюють назву та логотип компанії. Тоді кожен відділ отримує завдання від

президента чи виконавчого директора, це відбувається вже після заняття. Наступні зустрічі можна присвятити створенню бізнес-плану, дослідженню ринку, рекламі своїх товарів чи послуг. Таке завдання поєднує ділову гру з дискусією, кейс-методом та методом проєктів. Створюючи проблемні ситуації, викладач зобов'язаний стежити за тим, щоб матеріал відповідав рівню знань та інтелектуальних можливостей студентів групи, а також був пов'язаний з темою майбутньої професійної діяльності, прочитаним текстом або вивченою граматичною темою [10]. Адже це сприятиме кращому засвоєнню інформації, отриманої раніше. Тим студентам, які не звикли до інтерактивної діяльності, спочатку важко брати участь в обговореннях або діалогах, але поступово вони навчаються. Коли студенти діють згідно з завданням, то майже не думають про граматичні помилки, а викладач не повинен їх виправляти під час розмови. Необхідну корекцію можна здійснити після завершення діяльності, не згадуючи імен.

Необхідно зазначити, що незважаючи на велику кількість переваг, застосування інтерактивних методів має певні недоліки, зокрема результат навчання істотно залежить від професіоналізму викладача, викладач має володіти досвідом ретельного проектування комунікативних відносин, підготовка до занять, що відповідають вимогам принципу проблемності вимагає багато часу, протягом заняття викладач перебуває в постійному стані напруженості та в безперервному творчому пошуку, великі часові витрати.

Впровадження інтерактивних методів навчання в освітній процес ЗВО має бути поетапним – від найпростіших форм інтерактивного навчання до найбільш складних, він має передбачати такі етапи: освоєння ігрових процедур і прийомів через їх застосування протягом заняття, що проводиться в традиційному форматі; активне використання на заняттях ігрових ситуацій, елементів дискусій; адаптація ігор чи інших інтерактивних методів та застосування їх у навчальному процесі; розроблення унікальних ігор, ігрових ситуацій, елементів «круглого столу», «мозкового штурму» тощо та побудова занять на їхній основі.

Заняття, побудоване в інтерактивній формі, ефективно завершувати рефлексією [11]. Студенти мають розповісти про свої почуття протягом заняття, своє ставлення до змісту, актуальності проблем, що вирішувалися.

Прояв емоцій та оцінки роботи викладача та студентської групи є важливим етапом, адже всі учасники освітнього процесу мають знати і розуміти, що стало причиною невдач і чому. На цей етап не треба відводити більше ніж 2–3 хвилини, його можна організувати, наприклад, у формі заповнення анкети, запропонованої викладачем, репліки з місця, а бо ж прояву емоційного ставлення за допомогою «смайлика» тощо.

Аналіз результатів інтерактивності демонструє, що в самореалізації студентів відбулися позитивні зміни. Застосування інтерактивних методів навчання підвищує мотивацію студентів до самореалізації, вони отримують задоволення від участі в інтерактивній діяльності, набувають необхідних знань та навичок, навчаються рефлексивно аналізувати свою діяльність і самореалізацію в ній. Можливість самореалізації під час використання інтерактивних методів полягає в отриманні задоволення від участі в інтерактивній діяльності, формуванні інтерактивних умінь і навичок, високій активності студентів.

Висновки

Сучасний стан вищої освіти потребує вдосконалення педагогічної системи, процесу навчання як її частини у всіх його формах і проявах. На зміну традиційним методам навчання приходять інноваційні методи, здатні мотивувати до продуктивної іншомовної діяльності. Інтерактивні методи навчання іноземної мови дають змогу перевести навчальний процес від пасивного навчання до активного, забезпечуючи системно-діяльнісний та особистісно-орієнтований підхід. Вони базуються на діалогічному спілкуванні між студентом та викладачем, тому процес навчання залучає всіх студентів до пізнавальної діяльності. Це означає обмін думками, знаннями та досвідом. Беручи участь в інтерактивній діяльності, студенти навчаються співпрацювати, логічно мислити, аналізувати інформацію, вирішувати проблеми. Запорукою ефективного вивчення іноземної мови є вільне спілкування та висловлення думок, а також взаємоповага.

Ефективність застосування інтерактивних методів навчання у ЗВО забезпечується реалізацією таких педагогічних умов, як створення діалогічного простору в організації навчального процесу, використання принципів соціально-психологічного навчання в навчальній і позанавчальній діяльності, мо-

ніторинг особистісних особливостей і професійної спрямованості студентів, формування психологічної готовності викладачів до використання інтерактивних форм навчання, спрямованих на розвиток внутрішньої активності студентів.

Використовуючи інтерактивні методи на заняттях з іноземної мови в університеті, ми дійшли висновку, що такі методи покращують комунікативну компетенцію студентів та підвищують мотивацію, розвивають їхні інтелектуальні та соціальні компетенції, створюють позитивну атмосферу на занятті.

Сучасний світ потребує високопрофесійних випускників, які не просто дотримуються інструкцій, а володіють творчим потенціалом та креативністю. Тож формування іншомовної комунікативної компетенції – один із пріоритетів для будь-якого фахівця. Очевидно, що не може бути єдиної універсальної схеми організації навчального процесу. Структура заняття залежить від мети, змісту, цільової аудиторії тощо. Використання інтерактивних методів є ефективним засобом створення необхідних умов для формування іншомовної комунікативної компетенції студентів.

Отже, в умовах сьогодення питання використання інтерактивних методів навчання у ЗВО є важливими та потребують подальшого аналізу та розроблення.

Література

1. Кларин М. В. Обучение как дискуссия. Модели учебной дискуссии. *Школьные технологии*. 2004. № 6. С. 58–78.
2. Коротаева Е. В. Основы педагогики взаимодействия: теория и практика: монография. Екатеринбург: Изд. УрГПУ, 2013. 203 с.
3. Бразовская С. В. Семинар-практикум «Инструменты интерактивного обучения»: развитие профессиональной компетентности педагогов в области применения интерактивных методов обучения. *Нар. асвета*. 2019. № 3. С. 54–56.
4. Мильруд Р. П. Методика преподавания английского языка. Москва: Дрофа, 2005. 256 с.
5. James J. Asher Learning Another Language Through Actions. Sky Oak Productions. 2012. 354 p.
6. Stern H. Fundamental Concepts of Language Teaching. Oxford University Press. 1991. 569 p.
7. Wright G. B. Student-centered learning in higher education. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*. 2011. Vol. 23. № 1. Pp. 92–97.
8. Remizantseva K. Using the model of blended learning in teaching the English language to students of non-language specialties. *Problems of*

engineering and pedagogical education. 2019. № 64. С. 143–154.

9. Панина Т. С., Вавилова Л. Н. Современные способы активизации обучения : учебное пособие. 4-е изд. Москва: Академия, 2008. 176 с.
10. Keith-Le, Morgan M. P. Faculty experiences in active learning: a collection of strategies for implementing active learning across disciplines. J. Murrey Atkins Library. 2020. 168 p.
11. Nash R. The InterActive Classroom: Practical Strategies for Involving Students in the Learning Process. Corwin, 2019. 139 p.

References

1. Klarin M. V. Obuchenie kak diskussii. Modeli uchebnoy diskussii [Learning as a discussion. Classroom discussion models]. *Shkol'nye tekhnologii – School technologies*. 2004. No 6. Pp. 58–78. [in Russian].
2. Korotaeva E. V. Osnovy pedagogiki vzaimodeystviy: teoriia i praktika [Fundamentals of interactive pedagogy: theory and practice]. Ekaterinburg, 2013. 203 p. [in Russian].
3. Brazovskaia S. V. Seminar-praktikum «Instrumenty interaktivnogo obucheniia»: razvitie professional'noy kompetentnosti pedagogov v oblasti primeneniia interaktivnykh metodov obucheniia [Workshop "Interactive learning tools": developing teachers' professional competence in application of interactive teaching method. No 3. Pp. 54–56 [in Russian].
4. Mil'rud R. P. Metodika prepodavaniia angliyskogo iazyka [English Teaching Methodology]. Moskva: Drofa, 2005. 256 p. [in Russian].
5. James J. Asher Learning Another Language Through Actions. Sky Oak Productions. 2012. 354 p.
6. Stern H. Fundamental Concepts of Language Teaching. Oxford University Press. 1991. 569 p.
7. Wright G. B. Student-centered learning in higher education. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*. 2011. Vol. 23. № 1. Pp. 92–97.
8. Remizantseva K. Using the model of blended learning in teaching the English language to students of non-language specialties. *Problems of engineering and pedagogical education*. 2019. № 64. С. 143–154.
9. Panina T. S., Vavilova L. N. Sovremennye sposoby aktivizatsii obucheniia [Modern ways to enhance learning]. Moskva: Akademiia, 2008. 176 p. [in Russian].
10. Keith-Le, Morgan M. P. Faculty experiences in active learning: a collection of strategies for implementing active learning across disciplines. J. Murrey Atkins Library. 2020. 168 p.
11. Nash R. The InterActive Classroom: Practical Strategies for Involving Students in the Learning Process. Corwin. 2019. 139 p.

Чевичелова Олена Олександрівна, ст. викладач кафедри іноземних мов,

chevychelova910@ukr.net, тел. +38 097-778-38-08, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, 61002, Україна, м. Харків, вул. Ярослава Мудрого, 25.

Applying Interactive Teaching Methods in a Foreign Language Classroom

Abstract. Problem. Nowadays, higher education requires not only the development of new educational standards, but also changes in the methodology of teaching foreign languages. One of the high-priority goals is to enhance teaching methods by using new tools and technologies. That is the gist of the new educational paradigm, which offers not only a different content and approaches, but also a new attitude to them. Interactive methods of teaching a foreign language make it possible to shift the educational process from passive to active learning, providing the implementation of activity-based learning and learner-centered approaches. **Goal.** The goal is to consider the principles of using interactive teaching methods in the process of foreign language teaching at a higher school and to analyze the peculiarities of these methods in the context of their effective application. **Methodology.** When achieving the goal, the following methods of research were used: observation, descriptive and comparative methods as well as deduction, induction, analysis and synthesis. **Results.** We conclude from this study that the effectiveness of using interactive teaching methods at a higher school is ensured by the implementation of the following

pedagogical conditions, namely the creation of a dialogic space in higher education classroom; the application of social skills training approach to in-class and out-of-class activities; monitoring students' personal qualities and professional orientation; the formation of teachers' psychological readiness to use interactive technologies aimed at self-development of students. Originality. The principals for effective application of interactive methods in a foreign language classroom at the university are suggested and the conditions required for developing students' foreign language competence in the process of interactive learning are specified. **Practical value.** By following the proposed principals and recommendations, it is possible to increase the level of students' engagement in the learning process, to foster their motivation for learning foreign languages, develop students' creativity as well as improve their communication and interpersonal skills. They can also be useful for teachers who want to facilitate their professional performance.

Key words: foreign language, interaction, interactive learning, interactive method, university.

Chevychelova Olena, Asst. Prof., Department of Foreign Languages, chevychelova910@ukr.net, tel. +38 097-778-38-08, Kharkov National Automobile and Highway University, 25, Yaroslava Mudrogo str., Kharkiv, 61002, Ukraine.
